

På Varje Plats

**PÅ
VARJE
PLATS**

Innehåll

På Varje Plats	3
Om handledningarna	3
Tips och trix	5
På Varje Plats-temafilmer	6
Trailer	6
Skeingeborg	7
Järnkullen	7
Höörs medeltida kyrka	8
När järnvägen kom till Skurup	8
Att ikläda sig en roll	9
Användbara länkar	10
Kontaktuppgifter till projektgruppen	13

På Varje Plats

Var du än befinner dig finns massor av spännande berättelser! Överallt, kring varje skola, är landskapet fyllt med historia, matte, samhällskunskap, teknik, slöjd, bild, idrott, språk – hela läroplanen finns där ute!

Dessa handledningar är skapade inom projektet På Varje Plats – Kulturpedagogik för barn och unga i Skåne. Projektet var ett samarbete mellan Skånes Arkivförbund, Trelleborgs Museer, Regionmuseet Skåne och Skånes hembygdsförbund under åren 2021–2023 och finansierades av Kulturrådet och Region Skåne. Syftet var att nå ut med kulturarvspedagogik även till skolor i kommuner som saknade offentligt finansierade kulturinstitutioner, så att fler elever kunde få möjlighet att ta del av sådana resurser och sådana aktiviteter på den plats där de befinner sig. Handledningarna är tänkta att ge handfasta tips, inspiration och stöd till dig som lärare i hur du kan använda skolans närmiljö och omgivningens resurser i undervisningen.

På varje plats hämtar inspiration från den Europeiska Landskapskonventionen (ELC) och fokuserar på närmiljön, landskapet och allas vår roll i det.

Om handledningarna

Varje skola har, genom sin placering, unika förutsättningar. Genom dessa handledningar vill vi lyfta olika miljöer och resurser som kan finnas i skolans närhet. Vi vill visa hur de kan upptäckas och sedan användas pedagogiskt i undervisningen. Handledningarna finns på teman:

- Forntid och fornlämningar
- Landskapet, ruinerna, spåren och kartorna
- Möllor och möllemiljöer
- Kyrkan mitt i byn
- När järnvägen kom

Handledningarna är utarbetade efter att projektgruppen, i samarbete med lärare på skolor i Höör, Skurup och Osby kommuner, planerat och genomfört aktivitetsdagar med elever i klasser från FSK till åk 6. I de fall det har varit möjligt har också lokala resurser kopplats in i planeringen, såsom hembygdsföreningar, sockengillen, enskilda lokala experter, bibliotek etc. Aktivitetsdagarna har utvecklats på en specifik plats, men i det efterföljande skapandet av dessa handledningar har målet varit att de utarbetade metoderna och de praktiska övningarna ska kunna användas – På Varje Plats! Oavsett var du befinner dig.

I handledningarna hittar du beskrivningar av upplägg och övningar. Handledningarna inleds med generella beskrivningar, användbar information samt tips och lärdomar som har gjorts under projektets gång. För att förtydliga presenteras därefter ett exempel på hur arbetet gick till vid en av de aktivitetsdagar som fysiskt genomfördes inom projektet.

Övningar, diskussionsupplägg, arbetsätt och metoder tar olika lång tid att genomföra och kräver en varierande mängd resurser. Vissa övningar eller delar av övningar är konkreta och praktiska, medan vissa moment fokuserar mer på att skapa underlag för frågor och diskussion. Man behöver inte använda hela program utan kan plocka ut de övningar som passar just din undervisning eller den plats där din skola finns. Om du som lärare behöver hjälp med att komma i kontakt med lokala kulturarvsaktörer i din närhet, tveka inte att höra av dig till någon av parterna i projektgruppen; Skånes Arkivförbund, Trelleborgs Museer, Regionmuseet Skåne eller Skånes hembygdsförbund, så hjälper vi dig! Se kontaktuppgifter i slutet av handledningen. Hos oss finns också en del material för utlån, som kan användas för de praktiska momenten i vissa av programmen.

Tips och trix

Här följer några tips som kan vara bra att få med sig från början:

- Tag hjälp!

Tveka aldrig att höra av dig till någon av oss i På Varje Plats projektgrupp för att få hjälp! Vi kan hjälpa lärare att komma i kontakt med lokala kulturaktörer på en specifik plats, anpassa pedagogiska upplägg utifrån skolans förutsättningar, undersöka vilka resurser i landskapet som finns i skolans närhet samt ta fram historiskt faktaunderlag och information från arkiv.

- Engagera lokala kulturaktörer och andra experter

Nyttja de kulturaktörer och den kunskap som finns i närområdet! Ofta finns minst en lokalhistorisk förening eller hembygdsförening i närheten. Det kan också finnas enskilda personer som har god kunskap om orten eller kring det tema som ni ska arbeta med. Kontakta gärna oss i På Varje Plats projektgrupp om ni behöver hjälp.

- Rekognosera

När ni har börjat forma ett upplägg för eleverna, gör en rekognosering av platsen eller platserna som ska besökas. Rekognoseringen görs inför uppläggets genomförande, av en eller flera av de vuxna som kommer att delta. Om ni har fått kontakt med någon eller några lokala kulturaktörer är det positivt om de också inbjuds att vara med vid en rekognosering. Då kan alla få en bred uppfattning om upplägget och goda idéer kan kläckas tillsammans!

På Varje Plats-temafilmer

Utöver de skriftliga handledningarna finns fem filmer som har producerats inom projektet. Dessa är tänkta att användas både som introduktion och inspiration för dig som lärare, och som ett material att titta på tillsammans med eleverna. Filmerna fokuserar på ett fenomen med en specifik ort eller plats som exempel, men det som tas upp i filmerna kan appliceras på många orter och platser runt om i Skåne, eller i andra delar av landet. Filmerna har undertexter för ökad tillgänglighet.

Trailer (03:03 min)

Överallt, kring varje skola, är landskapet fyllt av samhällskunskap, matte, teknik, idrott, historia, bild, språk – hela läroplanen finns där ute. Skolmaterialet På Varje Plats består av både skriftliga lärarhandledningar och filmer. Är du nyfiken på hur du kan arbeta med din skolas närmiljö? Vi på Skånes Arkivförbund, Trelleborgs Museer, Regionmuseet Skåne och Skånes hembygdsförbund hjälper dig gärna.

Trailer om [På Varje Plats](#) på Skånes Arkivförbunds YouTube.

Skeingeborg (08:51 min)

Vad är en medeltida borg? Höga murar, torn och tinnar bakom djupa vallgravar, eller? Följ med vår reporter Kajsa Thorsén till Skeingeborg i norra Skåne. Där möter hon arkeolog Anders Ödman, som berättar om den lilla borgen mitt ute i Skeingesjön, nära gränsen till Sverige.

Filmen om [Skeingeborg](#) på Skånes Arkivförbunds YouTube.

Järnkullen (10:03 min)

En trädbevuxen kulle invid Helgeå visar sig vara något annat än bara en vanlig kulle. Vår reporter Moa Lindhe möter arkeolog Anders Ödman, som har grävt i kullen. Han berättar om slagg, kol, ugnar, fogdar och barnarbete i det medeltida danska Skåne.

Filmen om [Järnkullen](#) på Skånes Arkivförbunds YouTube.

Höörs medeltida kyrka (13:06 min)

Det finns många medeltida kyrkor som kan berätta både det ena och det andra om hur människor tänkte och levde förr i tiden. Vår reporter Kajsa Thorsén befinner sig vid Höörs kyrka och har stämt träff med Sara Williamsson, historisk arkeolog vid Lunds universitet. Sara berättar att det hänt en hel del under årens lopp med denna kyrkobyggnad och bjuder in Kajsa till att bli arkitekturdetektiv. Och vem är mannen med toppluvan som Kajsa hittar på dopfunten?

Filmen om [Höörs medeltida kyrka](#) på Skånes Arkivförbunds YouTube.

När järnvägen kom till Skurup (11:17 min)

Under den stora järnvägsepoken i mitten och slutet av 1800-talet byggdes järnvägslinjer runt om i hela Sverige. Vår reporter Kajsa Thorsén har stämt träff med Henrik Borg, landsantikvarie och museichef på Regionmuseet Skåne, som berättar om när järnvägen kom till Skurup.

Filmen om [När järnvägen kom till Skurup](#) på Skånes Arkivförbunds YouTube.

Att ikläda sig en roll

Att utforska olika tidsperioder genom att anta olika roller väcker frågor och reflektioner. Vem hade jag varit om jag levt på stenåldern, medeltiden eller för 100 år sedan? Vad hade jag gjort? Genom att ge eleverna möjligheten att föreställa sig själva i en annan tid öppnas dörren till förståelse för ämnet. Rollspel kan användas genom en hel termin och ni kan tillsammans utgå från rollbeskrivningar, som fylls på efter hand när eleverna skriver, ritar och dramatiserar händelser. Men att ikläda sig en roll kan också vara att för en kort stund, under en enskild lektion, få känna på att vara någon annan.

För att snabbt introducera eleverna i sina roller används med fördel kläder. Genom att ta på en väst, ett förkläde, en mössa eller en skjorta, blir förvandlingen till "någon annan" tydlig. I projektet På Varje Plats arbetade vi med medeltidstemat och skapade enkla tabarder, ett plagg som användes från 1300-talet och framåt. Tabarden, ursprungligen ett plagg för män, var i vårt projekt även för flickorna.

Tilldela eleverna olika roller och låt dem utforska och uppleva begränsningarna, orättvisorna och möjligheterna som följer med olika sociala hierarkier. Detta initierar tankar och diskussioner, inte bara om vår historia utan också om dagens samhälle och dess strukturer.

Tabard

I sin allra enklaste form är tabarden ett rektangulärt stycke tyg med hål i mitten för huvudet. Den hålls ihop av ett skärp kring midjan. Tabarden var ett arbetsplagg för bönder och ett igenkänningstecken för soldater. Men i mer arbetad form var det ett plagg som även användes av adel och präster, då sytt av kostbara tyger och med broderier och band.

Medeltiden var en tid med strikt social uppdelning. För eleverna blev detta tydligt genom tabardernas olika färger och utsmyckningar. I övningen hade adeln röda och blå tabarder kantade med band. Hantverkarnas tabarder var mörkgröna eller bruna med enkla kantband. Bönderna fick beige eller ljusgröna tabarder utan band, och arbetarna, de som stod längst ner på den sociala stegen, kläddes i tabarder av säckväv. En svart tabard för en präst/munk och en grå till en soldat användes också.

Teckning föreställande en tabard. Ritad av Johanna Nessow, Skånes Arkivförbund.

Användbara länkar

Skånes Arkivförbund

Information om Skånes Arkivförbunds pedagogiska verksamhet och utbud hittar du här:

<http://www.skanearkiv.se/skola-och-larande>

Du kan också söka i Arkivförbundets arkivsamlingar. Här finns arkiv från föreningar, folkrörelser, mindre företag samt personarkiv från hela Skåne. Du kan söka inom olika föreningskategorier eller utefter föreningens geografiska hemvist. Kontakta Skånes Arkivförbund om du önskar hjälp eller om du hittar material som du vill ta del av fysiskt.

Information om Arkivförbundets samlingar hittar du här:

<http://www.skanearkiv.se/samlingar/sok-i-vara-arkiv>

Regionmuseet Skåne

Information om museets pedagogiska verksamhet och utbud hittar du här: <https://regionmuseet.se/skola/>

Du kan också söka i Regionmuseets föremålssamling för inspiration. Kontakta museet om du behöver hjälp eller mer information kring ett visst föremål, tema eller fenomen.

Information om Regionmuseets samlingar hittar du här:

<https://samlingar.regionmuseet.se/>

Trelleborgs Museer

Information om museets pedagogiska verksamhet och utbud hittar du här: <https://trelleborgsmuseer.se/skola/>

Museets samlingar är sökbara i tjänsten Digitalt Museum. Här finns ett axplock av såväl fotografier som föremål att titta på.

Information om Trelleborgs Museers samlingar hittar du här:

<https://digitaltmuseum.se/s-tr>

Riksantikvarieämbetet (RAÄ)

Hitta fornlämningar i din närhet med hjälp av Riksantikvarieämbetets tjänst Fornsök: <https://app.raa.se/open/fornsok/>

Riksantikvarieämbetets guide om Fornsök:
<https://www.raa.se/hitta-information/fornsok/hjalp/>

RAÄ:s miniserie om fornlämningar:
https://youtu.be/760GHf3YJOE?list=PLKrB8_QR_fyHIZUOoRukhyyyqsi5ItN2m

Arkivsök är Riksantikvarieämbetets e-arkiv och här hittar du digitalt och öppet arkivmaterial. Det är bland annat digitala bilder och dokument som främst handlar om kulturmiljö, arkeologi och bebyggelse. Det finns över 270 000 fotografier du kan ladda ner.

Arkivsök hittar du här: <https://app.raa.se/open/arkivsok/search>

Kringla är en samlad databas för flera av Sveriges museer och arkivsamlingar. I Kringla kan du söka fram föremål, fotografier, byggnader och mycket mer. Databasen tillhandahålls av Riksantikvarieämbetet.

Kringla hittar du här: <https://www.kringla.nu/kringla/>

Med hjälp av Riksantikvarieämbetets söktjänst för kända och registrerade runor, kan du söka efter runstenar, runtexter och platser, geografiskt via karta eller med namn i titeln.

Söktjänsten hittar du här: <https://app.raa.se/open/runor/search>

Runskolan vänder sig till lärare och elever med information om runstenar.

Runskolan hittar du här: <https://www.raa.se/kulturarv/runor-och-runstenar/runskolan/>

Lantmäteriet

Lantmäteriets digitala karttjänst Historiska kartor:

<https://historiskakartor.lantmateriet.se/>

Föreläsning om Historiska kartor av Lantmäteriet (33 minuter):

<https://urplay.se/program/229683-ur-samtiden-granser-ortnamn-och-kartor-historiska-kartor>

Skånsk ortnamnsdatabas

Skånsk ortnamnsdatabas innehåller skånska bebyggelsenamn (namn på gårdar, hus, byar och tätorter) och en del naturnamn (åkrar, sjöar, skogar mfl.). Källhänvisningar till belegg för dessa namn.

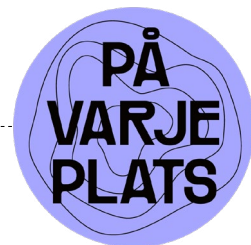
Databasen hittar du här:

<https://www.isof.se/arkiv-och-insamling/digitala-arkivtjanster/skansk-ortnamnsdatabas>

Digitalt Museum

Digitalt Museum är en databas som innehåller samlingar från många olika museer och liknande verksamheter.

Du hittar databasen här: <https://digitaltmuseum.se/>

Kontaktuppgifter till projektgruppen

Kontaktuppgifterna som redovisas för respektive institution går till växel/kansli/reception eller liknande funktion. Uppge att ditt ärende rör projektet På Varje Plats och be att få komma i kontakt med arkivpedagog/museipedagog.

Skånes Arkivförbund

Porfyrvägen 19, 224 78 Lund

info@skanearkiv.se

<https://www.skanearkiv.se/>

Tel: 073-051 08 16

Regionmuseet Skåne

Stora Torg, Box 134, 291 22 Kristianstad

info@regionmuseet.se

<https://regionmuseet.se/>

Tel: 044-620 19 00

Trelleborgs Museer

Stortorget 1, 231 43 Trelleborg

trelleborgs.museer@trelleborg.se

<https://trelleborgsmuseer.se/>

Tel: 0410-73 30 50

Skånes hembygdsförbund

Industrigatan 5, 243 32 Höör

info@skaneshembygdsforbund.se

<https://www.hembygd.se/skane>

Tel: 046-15 80 70

Publicerad: 2024

SKÅNES
HEMBYGDS-
FÖRBUND

KULTURRÅDET

 Skånes Arkivförbund

TRELLEBORGS MUSEER